

שם הקורס: ה'שטעטל' בממלכת פולין-ליטא – דימוי ומציאות – תכנית

השטעטל

שם המרצה: ד"ר יהודית קאליק

היקף הקורס בש"ש: 1

היקף הקורס בנ"ז: 1

דרישות קדם: אין

סוג הקורס: (שיעור רגיל, סמינר, וכיו"ב)

שנה"ל: תש"פ

מס' הקורס: 0-130074

נושאי הקורס:

1. הסיבות לתופעה הייחודית של ה'שטעטל' ולמעבר היהודים מערים מלכותיות גדולות לעיירות פרטיות.
2. מבנה העיירה ומקומם של היהודים בה.
3. הריבוד החברתי ומבנה הקהילה היהודית בעיירות פרטיות ומקומם במערכת השלטון העצמי של יהודי ממלכת פולין-ליטא.
4. יהודי העיירה וסביבתם – הפריץ, הכנסייה, העירוניים והאיכרים.
5. התפקיד הכלכלי שמלאו היהודים בעיירה, במערכת הכלכלית עם כפרי הסביבה ובאחוזה האדון.

מטרות הקורס:

גליציה כללה ערים מלכותיות גדולות, כגון: קרקוב ולבוב, אך רוב יהודייה חיו בעיירות פרטיות, שנקראו ביידיש – 'שטעטל', ובכפרים שמסביבן. מטרת הקורס היא להקנות לסטודנט הבנה מעמיקה יותר ביחס לסיבות שהובילו לתופעה הייחודית של "השטעטל", ולהשלכות שהיו לתופעה הזאת לגבי התפתחות החברה היהודית במזרח אירופה ויחסיה עם סביבתה.

מבנה הקורס:

1. דיון בנושאי הקורס על סמך קריאה וניתוח בכיתה של תעודות בנות הזמן (מקורות) וקריאה מוקדמת של ספרות מחקרית.
2. כל חומר הקריאה והתעודות שיקראו בשיעור יהיו זמינים במודל.

דרישות הקורס, חובות הסטודנט:

1. נוכחות – 30%
2. קריאה של ספרות מחקרית והשתתפות פעילה בדיון בכיתה - 20%

3. כתיבת עבודת בית בסיום הקורס (8-6 עמ') - 50%

מהלך לימודים:

מספר שיעור	נושא	קריאה (קיצור)
1	מה זה 'שטעטל' – הגדרות שונות ובעיות מתודולוגיות. יהודי ה'שטעטל' כחברת רוב והשלכותיו של המצב הזה על הדימוי ועל המציאות.	חובה: הונדרט 2008: פרק 1. רשות: 2004 Polonsky and Teller 1-24: Petrovsky-Shtern 2014 28.
2	הסיבות לתופעה הייחודית של ה'שטעטל' ולמעבר היהודים מערים מלכותיות גדולות לעיירות פרטיות	חובה: ישראל ברטל, ישראל גוטמן, תשנ"ז: 59-82 רשות: 2004 Polonsky and Teller 25-40.
3	מבנה העיירה ומקומם של היהודים בה.	חובה: רוסמן 1994: יחידה 4. רשות: 2014 Petrovsky-Shtern
4	הריבוד החברתי של יהודי העיירה ומקומם בריבוד החברתי הכללי.	חובה: ישראל ברטל, ישראל גוטמן, תשנ"ז: 225-242. רשות: היילפרין תש"ח: 65-80.
5	הקהילה היהודית: הקהל, נושאי משרות ופקידים, חברות, בית כנסת ובית מדרש, צדקה וחסד.	חובה: היילפרין תש"ח: 44-64. רשות:
6	הקהילה היהודית בעיירה ומקומה במערכת השלטון העצמי של יהודי ממלכת פולין-ליטא.	חובה: גולדברג תשנ"ט: 144-158 רשות: 2009 Kalik: 49-76.
7	יהודי העיירה והפריץ	חובה: טלר תשס"ו: 33-54. רשות: Hundert 1987: 17-38; Kalik 1995: 15-25.
8	יהודי העיירה והעירוניים	חובה: הונדרט 2008: פרק 2. רשות: Kalik 2001: 259-270
9	יהודי העיירה וה"סביבות" שלה (יהודים יושבי כפרים שהוכפפו למרותה).	חובה: Kalik 2009: 77-96 רשות:
10	התפקיד הכלכלי שמלאו היהודים בעיירה, במערכת הכלכלית עם כפרי הסביבה ובאחוזת האדון.	חובה: טלר תשס"ו: 55-75. רשות: גולדברג תשנ"ט: 242-250.

מספר שיעור	נושא	קריאה (קיצור)
11	יחסים בין דתיים: יהודים ובני דתות אחרות בעיירה	חובה: קליק 2010: 222-232. רשות: Kalik 2003: 342-348
12	חיי התרבות, החינוך והיצירה היהודיים	חובה: ישראל ברטל, ישראל גוטמן, תשס"א: 33-112. רשות: היילפרין תשי"ד: 36-141. באלאבאן תשס"ג: 392-407.
13	ה'שטעטל' והתפשטות החסידות.	חובה: הונדרט 2008: פרק 8. רשות: Polonsky and Teller 2004 104-130: 2011 Dynner ; 51-82:
14	השפעת חלוקות פולין על ה'שטעטל'. סיכום: ה'שטעטל' - דימוי ומציאות.	חובה: קליק 2010: 205-221. רשות: Polonsky and Teller 2004: .153-170,233-258

ביבליוגרפיה:

קריאת חובה:

1. בית ישראל בפולין, מימים ראשונים ועד לימות החורבן, עורך: יי היילפרין, כרך א', ירושלים ירושלים תש"ח, כרך ב', ירושלים תשי"ד.
2. גולדברג יי, החברה היהודית בממלכת פולין-ליטא, ירושלים תשנ"ט.
3. הונדרט ג' ד', גאולה קטנה ומעט כבוד: החברה היהודית בפולין-ליטא במאה השמונה עשרה, ירושלים 2008.
4. טלר א', כסף, כוח והשפעה, היהודים באחוזות בית רדז'יוויל בליטא במאה הי"ח, ירושלים תשס"ו.
5. פולין: פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, חטיבה א', עורך: מ' רוסמן, תל-אביב 1994.
6. קיום ושבר, יהודי פולין לדורותיהם, עורכים: ישראל ברטל, ישראל גוטמן, כרך א', ירושלים תשנ"ז, כרך ב', ירושלים תשס"א.
7. קליק יי, האצולה הפולנית והיהודים בממלכת פולין-ליטא בראי התחיקה בת הזמן, ירושלים תשנ"ז.
8. קליק יי, "יהדות רוסיה העתידית: היהודים בחלקיה המזרחיים של ממלכת פולין-ליטא", בתוך: תולדות יהודי רוסיה: מימי קדם עד העת החדשה המוקדמת, עורך א' קוליק, ירושלים 2010, עמ' 205-221.
9. קליק יי, "הכנסייה הפרבוסלבית והיהודים בממלכת פולין-ליטא", בתוך: תולדות יהודי רוסיה: מימי קדם עד העת החדשה המוקדמת, עורך א' קוליק, ירושלים 2010, עמ' 222-232.
10. Kalik J., *Scepter of Judah. Jewish Autonomy in the Eighteenth-Century Crown Poland*, (Studia Judaeoslavica 2, ed. A. Kulik), Brill, Leiden-Boston 2009.

11. Petrovsky-Shtern, Y., *The golden age shtetl : a new history of Jewish life in East Europe*, Princeton 2014, pp. 1-28.
12. *The Shtetl: Myth and Reality*, in: *Polin: Studies in Polish Jewry*, 17 (2004), Eds., A. Polonsky and A. Teller.

קריאת רשות:

1. באלאבאן מ', תולדות היהודים בקראקוב ובקאז'ימייז', 1304-1868, כרך א', ירושלים תשס"ג.
1. Dynner, G., "Hasidism and Habitat", *Holy Dissent*, Detroit, 2011. pp. 104-130.
2. Hundert G.D., " Jews in Polish private towns : the Jewish community in Opatów and the town's owners in the eighteenth century", in: *Studies on Polish Jewry; Paul Glikson Memorial Volume*. Ed. by E. Mendelsohn and Ch. Shmeruk. Jerusalem 1987, pp.XVII-XXXVIII (17-38).
3. Kalik j., . "Szlachta Attitudes towards Jewish *Arenda* in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", *Gal-ed* 14, (1995), pp. 15-25.
4. Kalik J., "Christian Servants Employed by Jews in Polish-Lithuanian Commonwealth in the 17th-18th Century", *Polin* 14, (2001), pp. 259-270
5. Kalik J., "Church's involvement in the contacts between Jews and burghers in the 17th-18th centuries Polish-Lithuanian Commonwealth", *Jewish History Quarterly* 207, (2003), pp.342-348.